

Route 3: Expeditie Zuiderwaterlinie: Lith

Expeditie Zuiderwaterlinie is een avontuurlijke ontdekkingsstocht langs de natuur, historie en cultuur van de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. De Zuiderwaterlinie is een ingenieus verdedigingssysteem van vestingsteden, forten, schansen, dijken en sluisen. Vele machthebbers zetten het land onder water om Holland te beschermen tegen vijandelijke invallen. De Zuiderwaterlinie verbindt historische vestingsteden van Bergen op Zoom tot Grave en hun ommelanden aan elkaar. Hoewel de Zuiderwaterlinie al langeleden haar militaire functie heeft verloren, is zij nog altijd in het landschap aanwezig. In het gebied tussen 's-Hertogenbosch en Grave was de Beerse Overlaat bijna 250 jaar onderdeel van de 165 kilometer lange Zuiderwaterlinie. Maar ook als de Beerse Overlaat niet werkte, was het een laag, moerassig gebied waar geen verdedigingswerken nodig waren. Bij deze wandeling in Lith zien we de vele sporen terug die het vele hoge water in de eeuwen hier heeft achtergelaten.

1. De Snoeck, Marktplaats

Deze wandeling begint op het Marktplaats, van oudsher het centrum van het dorp Lith. Vanaf hier gaan verschillende routes naar de bijzondere plekken in het dorp. Vaak zijn die plekken bijzonder omdat ze nog de sporen dragen van het verleden, toen de inwoners van Lith strijd voerden tegen het water. U denkt dat het gebied plat is, maar dat blijkt zeker niet het geval. En kleine hoogteverschillen maakten vroeger het verschil tussen droog blijven en natte voeten krijgen, tussen behoud van de oogst en een mislukte oogst, tussen armoede en overleven. Op verschillende punten van de wandeling zijn historische waterhoogten

aangegeven. Het betreft de waterhoogte van 1920. Aangegeven is hoe hoog het water in 1920 steeg. Sommige punten in het dorp bleven (net) boven water, andere delen stonden onder water.

Kijk ook even naar het voormalige gemeentehuis. Daarin is nu het gemeenschapscentrum De Snoeck gevestigd en ook het Toeristisch Informatiecentrum Lith (TIL), waar u alle toeristische informatie kunt vinden.

Route:

Vanaf de Snoeck loopt u over het Marktplaats naar de dijk en ga linksaf.

2. Oude Raadhuis

Op een oude kaart uit 1832 staat op deze plek het Raadhuis aangegeven. Het oude raadhuis was kort tevoren, in 1828, gereedgekomen. De bouwkosten van het gebouw bleken hoger uit te vallen dan geraamd. Daarom besloot de gemeenteraad om de bestaande veldwachterswoning te verkopen en in het souterrain van het raadhuis een nieuwe woning voor de veldwachter en zijn gezin in te richten. In het souterrain was ook de gevangenis gebouwd. Daardoor werden, als bijkomend voordeel, het gemeentehuis en de gevangenen permanent bewaakt. Dit gemeentehuis is in gebruik gebleven tot 1956 en is later (ondanks het feit dat het gebouw op de monumentenlijst stond) gesloopt. Op die plaats werd de huidige woning gebouwd. In de pomp op het Marktplaats zijn twee gedenksteden uit het oude gemeentehuis ingemetseld.

Voordat er een apart raadhuis werd gebouwd, vergaderde de gemeenteraad (en eerder schout en schepenen) in de raadkamer, die in 1671 werd gebouwd tegen de (Nederlands Hervormde) kerk. Deze raadkamer was nauwelijks groot genoeg om acht personen te laten vergaderen. Waar het dorpsbestuur vóór 1671 vergaderde is niet bekend. Waarschijnlijk was dat bij de schout thuis of in een van de vele herbergen die Lith rijk was. Of dat laatste de kwaliteit van de besluitvorming ten goede is gekomen, valt te betwijfelen.

3. Lithsedijk

Tot rond het jaar 2000 was de weg op de dijk geasfalteerd. In verband met de dijkversterking moest die verharding worden vervangen. Als vervanging werd gekozen voor klinkerbestrating, die beter aansloot op de historische omgeving. Bij het ontwerp is goed gekeken naar oude foto's. Daaruit bleek dat de middenstrook van de verharding vaak bestond uit kapotte stenen. Dat kwam doordat karren getrokken werden door paarden. Daardoor sleet die middenstrook sneller dan de rest. De gemeente had niet voldoende geld om de hele rijstrook te vervangen. Daarom werd alleen de middenstrook gerepareerd. Daarom is hier bij de bestrating ook een middenstrook in een afwijkend verband gelegd.

Ook is er besloten om op de plaatsen waar een pad aansluit op de dijk, een ronde markering in de bestrating te leggen met een afwijkende kleur stenen. Die worden 'punaises' genoemd. Daarmee wordt de plaats van het pad gemarkeerd. U zult er nog veel tegenkomen.

Route:

Na 150 meter gaan we links het Schuurkerkpad in.

4. Schuurkerkpad

De schuurkerk van Lith was vastgebouwd aan de vroegere pastorie, en die pastorie stond op dezelfde plaats als de huidige. Op zondag trok iedereen zijn beste kleren aan om naar de kerk te gaan. Dat ging via de kortste weg. Zo ontstonden er diverse kerkpaden. Dit pad heet het schuurkerkpad en liep van de dijk naar de ingang van de vroegere schuurkerk.

Tijdens de wandeling zult u op enkele plaatsen een blauwe lijn in de bestrating tegenkomen, zoals hier. Die geeft aan hoe hoog het water in 1920 kwam, een van de laatste keren dat de Beerse Overlaat werkte. Bij hoog water wilde men voorkomen dat de dijken doorbraken. Om de druk op de dijken te verminderen, werd

het water via twee verlagingen in de dijk bij het dorpje Beers (bij Cuijk) afgetapt. Dat water stroomde dan langs Grave en Oss door de polder richting 's-Hertogenbosch. Daarbij werden meestal ook delen van Lith onder water gezet. Soms bleef de schade beperkt tot lage gronden in de polder, maar vaak steeg het water ook tot

in de dorpen van de Maaskant. Soms meerdere keren per jaar. Uiteindelijk werd de Beerse Overlaat in 1942 gedicht. De bewoners van Lith waren natuurlijk voorbereid op de aanvallen van het water. Daarom zie je dat de oude huizen en boerderijen hoog gebouwd zijn. Oude boerderijen liggen op terpen en bleven meestal boven water. Ook de dijkwoningen lagen hoog. Maar het opwerpen van terpen was duur. Daardoor waren er ook veel erven die niet zo hoog opgehoogd konden worden en de bewoners daarvan moesten toezien hoe hun huizen onderliepen, soms meerdere keren per jaar. Een van de laatste en hoogste overstromingen was in 1920. In de loop van de wandeling zult u zien welke gebieden toen droog bleven (enkele) en welke onder water stonden (veel).

Route:

We stoppen op de kruising Schuurkerkpad en Pastoor van Hapertstraat.

5. Pastoor van Hapertstraat

Kerkhof

Het kerkhof is gesitueerd op de eigen grond van de Lambertusparochie, die oorspronkelijk toebehoorde aan de Kerk van Luik. Hier worden al ruim 200 jaar Lithenaren begraven.

Grot

In de tuin van het Gertrudisgesticht (zie punt 4) stond een Lourdesgrot. Dat zag je vaak bij kloosters van zusters die werkten in het onderwijs aan meisjes. De Lithse Lourdesgrot zou zijn gebouwd met materiaal, afkomstig van de kerk-

hofmuur die in 1912 was afgebroken. Mogelijk dateerde de grot dus van omstreeks die tijd. Hij is tegelijk met het klooster, in 1968, gesloopt.

Schuurkerk.

In 1671 raakte de Kerk van Luik het overheidsgezag over Lith kwijt aan de Staten-Generaal van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Als gevolg daarvan moesten de katholieke Lithenaren hun middeleeuwse kerk op de Maasdijk afstaan aan hun protestantse dorpsgenoten. Pas een aantal jaren later kregen zij de beschikking over de schuurkerk, die op eigen grond van de kerk van Luik stond en vanaf de Maasdijk bereikbaar was via het Schuurkerkpad. Om dit bedehuis, dat er aan de buitenkant niet mocht uitzien als een kerk, te mogen gebruiken, moesten zij wel extra belasting betalen. Omstreeks 1800 vormde het bouwkundig één geheel met de pastorie, die op dezelfde plaats stond als de huidige pastorie. De schuurkerk werd in 1841 gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw: de Waterstaatskerk.

6. Voormalig klooster

Achter de Lambertuskerk stond tot 1968 het Gertrudisgesticht, een klooster van de Zusters Franciscanessen van Veghel. Pastoor C. Sprengers van Lith nam in 1874 het initiatief en vier jaar later stond het klooster er, mede dankzij sponsoring door vermogende Lithenaren. De zusters begonnen meteen met een bewaarschool (kleuterschool) voor 60 kleuters en een lagere school voor 70 meisjes. Vanaf 1880 kwam daar de verzorging en verpleging van bejaarden bij, en in 1916 ook de wijkverpleging in het dorp. De zusters stopten in 1967 met de bejaardenzorg en in 1981 met het onderwijs. Tien jaar later vertrokken de laatste zusters uit Lith. Een koperen gedenkplaat in de kerk herinnert aan hun inzet voor het dorp. En alleen de pilaster aan het eind van het smeedijzeren hekwerk achter de parochiekerk herinnert nog aan het kloostergebouw.

Route:

We volgen rechtsaf de Pastoor van Hapertstraat, gaan voor de dijk links en nemen na 150 meter bij struikelsteen Het Weesje rechts het pad.

7. Weesje-Pastoor van Hapertstraat

Het pad waar we nu over lopen heet vanouds Het Weesje, een raadselachtige naam. Volgens de een is het een verbastering van weggetje, volgens een ander liep dit pad

oorspronkelijk naar een verdwenen weeshuis en was het pad genoemd naar de daar verblijvende wezen. Ook Het Weesje werd door de Lithenaren al gebruikt ten tijde van de Beerse Overlaat om vlug en droog bij de kerk, school of Marktplein te komen.

De naam Beerse Overlaat werd oorspronkelijk gebruikt voor twee natuurlijke lage oeverdelen van de Maas tussen Gassel en Linden die bij de dijk aanleg in de 16e eeuw ingericht zijn als lage dijkvakken,

als overlaat. Afgeleid hiervan werd de naam Beerse Overlaat ook eeuwenlang gegeven aan de overlaatbedding, een droge noodbedding die enkele kilometers breed en ruim 40 kilometer lang was en die liep van Beers tot noordelijk van 's Hertogenbosch. Die overstroombedding was een rivierpolder die 's winters tijdens hoogwater onderliep en dan een tijdelijke rivier vormde. Men noemde dat gewoonlijk de Beersche of Beerse Maas. Bestuurders in Den Haag zien ook in de 17e eeuw de voordelen van de werking van de Maasoverlaten, want vanwege de ambities van de Franse koning Lodewijk XIV lijkt het prima te kunnen beschikken over een extra waterlinie tussen Grave en Bergen op Zoom. De Beerse Overlaat werd dus eeuwenlang een onderdeel van de Zuiderwaterlinie. Maar wat een zegen is voor de hoge heren in Holland, is dat niet voor de plattelandsregio tussen 's-Hertogenbosch en Grave. De Beerse Overlaat betekende voor de bewoners een last door de frequente overstromingen die er het gevolg van waren. Op de lage plekken in Lith liep het water tot 1 ½ meter

de huizen in. Bij de aanleg van de spoorlijn Nijmegen-Venlo is de kleinere overlaat gedicht en erfde de andere overlaat de naam Beerse Overlaat. Deze overlaat is in 1942 gesloten. Om de voormalige overstroombedding aan te geven, gebruikt men ook wel de aanduiding 'Traverse van de Beerse Maas'.

Route:

We gaan na het pad linksaf.

8. Huize Wielzicht

Bij de verschrikkelijke overstroming van 1855, die al meerdere keren genoemd is, stroomde het water met zulke kracht het land binnen, dat vele huizen werden meegesleurd en er een diepe kolk ontstond. Zo'n doorbraakkolk wordt 'wiel' genoemd. Het huis waar we nu op uitkijken stond vroeger aan de rand van die wiel en keek uit over die waterplas. Heel toepasselijk werd het huis dan ook 'Wielzicht' gedoopt. De wiel is inmiddels gedempt en bebouwd, maar de naam Wielzicht is gebleven.

Lithse Meubelindustrie

Na het dempen van de wiel, bij de aanleg van de Lithse stuw, werd op deze plaats in 1958 de Lithse Meubelindustrie gevestigd. In de topjaren werkt er 53 mensen uit Lith en omgeving bij dit bedrijf. In 1980 ging deze meubelfabriek failliet en werd er in deze gebouwen sindsdien wekelijks een grote rommelmarkt gehouden. Begin 2000 werden de gebouwen gesloopt om plaats te maken voor de nieuwbouw van de Kapelse Wiel.

Route:

Voor de huizen links en we gaan rechts de nieuwe wijk de Kapelse Wiel in en gaan bij de T-splitsing links

9. De Kao

We zijn aangekomen op de Lithse Kao (kade). Een straat waar het water verschrikkelijk heeft huisgehouden. Na een winterse

periode van zes weken viel eind februari 1855 de dooi in. Een vloed van smeltwater en kruierend ijs veroorzaakte rampspoed langs de Rijn in Duitsland. En begin maart stond een groot gedeelte van het Midden-Nederlandse rivierengebied onder water. Op 4 maart stroomde een enorme hoeveelheid Waalwater via het Kanaal van Sint-Andries naar de Maas, die nog gro-

tendeels bedekt was met ijs. Het Waalwater drukte enorme ijsschotsen stroomopwaarts in de richting van de Kesselse en de Lithse uiterwaarden, en weldra schoof het ijs omhoog tegen de glooiing van de Maasdijken. Op 5 maart, om 4 uur 's ochtends, brak de dijk tegenover het Vrouwenstraatje door en werden de vier huizen die daar stonden, weggeslagen. Een enorme massa water en ijs stroomde het Vrouwenstraatje in en rukte nog eens 30 huizen en een schuur van hun fundamente. Zeven Lithenaren kwamen om. Op deze rampplek ontstond de Kapelse Wiel die werd omringd door een kade waarvan de Kao het restant is. In en rondom deze wiel speelde zich het verhaal af van de reusachtige Lithse snoek Moira. Niemand slaagde er ooit in hem te vangen. En toen men begon

met het dempen van de wiel, sprong Moira plotseling op uit het water, hoog genoeg om met een enorme plons in de Maas terecht te komen. Nadien is hij nooit meer gezien, totdat hij opdook op het pleintje bij het Lithse Bakkertje.

Route:

We steken de Pastoor van Hapertstraat over en gaan het Engwijkpad op.

10. Peilschaal

Op de hoek van het linkse huis voor het Engwijkpad zien we ook hier een kleine peilschaal die de hoogte van de waterstand bij de overstroming van 1920 aangeeft. We zien dat het huis met de voet in het water stond, maar dat het Engwijkpad nog net droog bleef.

11. Engwijkpad - Vrouwenstraat

We komen nu op het Engwijkpad. We zullen zien is dat dit gedeelte anders is dan het deel van het Engwijkpad wat we straks zien. De boerderijen zijn kleiner, het pad is smaller. De boerderijtjes zijn met de achterkant niet naar de Mr. van Coothstraat gekeerd, maar naar de Kapelstraat. Vroeger heette deze straat de 'Vrouwenstraat', al sinds de middeleeuwen. Er wordt verteld dat die straat genoemd was naar vrouwen van lichte zeden die hier vroeger zouden wonen. Lith was vroeger een havenplaats en de schepelingen wilden nog wel eens die vrouwen bezoeken.

Route:

Bij T-splitsing gaan we rechtsaf en gaan linksaf via het pad door het gras naar de kapel.

12. Mariakapel

De Mariakapel (Kapel Maria, Moeder van Rust) aan de Van Coothstraat is een dankbaarheidsmonument. In 1944 beloofde pastoor Van der Linden Maria dat hij te harer ere een kapel zou laten bouwen, als Lith voor grote rampspoed behoed zou worden. Lithenaar Jan de Jong, bekend van de Bossche School, ontwierp de kapel. De oude handvormstenen en de tufsteen zijn afkomstig van de in januari 1945 door de V1 verwoeste protestantse kerk. Jong en oud werkte in 1948 mee aan de bouw van deze kapel, waarnaar tien jaar later de Kapelstraat is vernoemd. Het Mariabeeld is vervaardigd door beeldhouwer Peter Roovers uit Mook, bekend ook van het monument van de Beersche Overlaat in Beers.

In de onmiddellijke nabijheid van de huidige Mariakapel stond in 1425 (maar zeer waarschijnlijk al eerder) een kapel, toegewijd aan Antonius Abt. Deze kapel werd in 1706 afgebroken tot en met de fundamenten teneinde de protestantse kerk te kunnen repareren. In 1948 gebeurde dus min of meer het omgekeerde.

Route:

We gaan terug naar de eerdere T-splitsing van het Engwijkpad en gaan naar 100 meter rechts.

Bij de Hertog Janstraat gaan we rechts en steken de Mr van Coothstraat over. Let op het verkeer. Bij peilschaal gaan we rechts de Graftweg op.

13. Graftweg

Parallel aan de Mr. van Coothstraat loopt een onverharde weg, die van oudsher 'Graftweg' heet. Hij is genoemd naar de dorpsgracht van Lith (graft=gracht). In 1359 gaven de bestuurders van Lith opdracht om het dorp te voorzien van wallen, grachten en poorten. Of die inderdaad ooit aangelegd zijn, is niet bekend. Alleen van de dorpsgracht weten we zeker dat die toen inderdaad gegraven is. Nog eeuwenlang wordt er over die dorpsgracht gesproken. Waarschijnlijk is de gracht in de achttiende eeuw gedempt. Later werd de Lithse Aanvoersloot gegraven die ongeveer op de plaats ligt van de vroegere dorpsgracht.

In het bedrijfsgebouw achter deze woning was van 1934 tot 1972 de Coöperatieve Zuivelfabriek De Maaskant gevestigd (in de volksmond 't rômfabriek). De boeren van de omliggende dorpen leverden hun bussen met melk dagelijks aan deze fabriek. Bij hoog water van de Beerse Overlaat werden de bussen met de boot naar de fabriek gebracht. In de jaren zestig kwamen de eerste melktanks op de boerderijen. Vanaf 1972 ging alles over naar Oss.

Route:

Einde Graftweg loopt u links door de berm van de Mr van Coothstraat richting Zomerstraat. Voorbij de zijweg links (de Jan van Ingenstraat) steekt u de weg over en gaat u de Zomerstraat in. Let extra op het verkeer!

14. Zomerstraat

De Zomerstraat en de Citadelstraat behoren tot de oudste straten van Lith. Voor 1940 werden deze wee straten de Korte- en Lange Achterstraat genoemd. Beide straten verbinden de Lithsedijk met d'n Brééje Weg oftewel de huidige Mr. Van Coothstraat. Meester Van Cooth was eind 19e eeuw gedeputeerde en griffier van Noord-Brabant. Het grootste deel van zijn vermogen van 1,3 miljoen gulden vermaakte hij bij testament aan het openbaar onderwijs in tien Noord-Brabantse en Gelderse gemeenten, waaronder de gemeente Lith.

Route:

100 meter voor de dijk gaan we rechts het Brouwerspad in.

15. Brouwerspad

We komen nu op het Brouwerspad. Eeuwen geleden heette dit pad het Heuvelwijkpad. Het buurtje waar dit pad doorheen liep was de Heuvelwijk, genoemd naar het akkercomplex De Heuvel, dat aan de andere kant van de Graftweg lag. Het buurtje wordt gedomineerd door het grote pand in het midden, de voormalige brouwerij. Vandaar dat de naam veranderd is in Brouwerspad.

16. Voormalige brouwerij

Zoals in elk dorp, waren er in de middeleeuwen in Lith meerdere brouwerijen. Iedereen dronk bier, ook kleine kinderen. Overigens bevatte dat bier veel minder alcohol dan tegenwoordig. In de loop van de negentiende eeuw verminderde het aantal brouwerijen.

Het woonhuis werd in 1834 gebouwd. In 1867 werd de brouwerij verkocht aan Arie van Mourik. De familie Van Mourik bleef gedurende

zes generaties brouwen op deze brouwerij, officieel geheten: 'Koninklijke Stoombierbrouwerij, Mouterij en limonadefabriek Het Hert'. In 1949 werden de brouwerijrechten verkocht aan een grote landelijke brouwerij. Links aangebouwd

aan het woonhuis was de brouwerij. Die is nu ook veranderd in een woonhuis.

Tegenover het monumentale pand zit een poort in de heg. Van daaruit ziet u **een grote peilschaal** met daarop het waterpeil van de Beerse Overlaat in 1920. U ziet hoe hoog het water toen stond ten opzichte van het hoge en veilige Brouwerspad.

Route:

Bij T-splitsing linksaf en het Brouwerspad blijven volgen.

17. Brouwerspad - bruggetje

Een kleine honderd jaar geleden lag hier op deze plaats nog een van de vele Lithse sloten. Verhoudingsgewijs lagen er veel in het dorp Lith. De sloten moesten ervoor zorgen dat het water van de Beerse Overlaat zo weinig mogelijk overlast gaf. Deze sloten zorgden voor een versnelde afvoer van het water naar de wetering en uiteindelijk de Maas. Symbolisch werd hier op de plaats van een van de vele gedempte slootjes door een Osse school een ijzeren brugje neergelegd. In het ijzer is een gedeelte van de tekst van het lied D'n Beerse Overlaat van de Lithse Brabantse troubadour Noud Bongers gestanst.

De vertaling:

"We werden al wat ongerust, als er lang veel regen viel. De Maas die zag je stijgen, ook het water in de Wiel. Aan het werk, alles moest naar boven, ook al deed je dat niet graag. Paniek was groot, bang als de dood, voor d'n Beerse Overlaat."

"En het water kwam overal, boten door de straat. Wat een ongemak in het polderland. D'n Beerse Overlaat".

Route:

Op de dijk rechtsaf.

18. Peilhuisje

Iets dichterbij staat aan de oever van de Maas een betonnen kubus op een paal. Dit is een peilstation van Rijkswaterstaat, waar voortdurend metingen worden verricht van de waterhoogte, de temperatuur, de hoeveelheid water dat doorstroomt etc. Vroeger werden de meetinstrumenten door personeel van Rijkswaterstaat afgelezen. Toen was het peilhuis een fraai huisje met een puntdak, gedekt met pannen en voorzien van voldoende glas. We hebben dat eerder tijdens de wandeling gezien als tuinhuisje bij het Engwijkpad. Dat peilstation werd in 1980 vervangen door het tegenwoordige. Nu gaat het aflezen automatisch en is zelfs via internet te volgen. Wist je trouwens dat eb en vloed tot hier merkbaar zijn? Het verschil is hier nog maar enkele decimeters, maar het is er wel.

Museumboot 't Visje

Sinds 2013 bestaat er een museum in Lith dat geen gewoon museum is, maar een beleving op een 100 jaar-oude vissersboot. Rondkijken in en op de schokker is de moeite waard, maar hij komt het beste tot zijn recht: al varende over de Maas. Voor de vaartocht wordt u op de museumboot verrast met een power-point-presentatie en daarbij behorende uitleg over de geschiedenis van de Maas en de visserij uit lang vervlogen tijden. In het zomerseizoen, tussen 1 april en 1 oktober, staat de boot tot uw beschikking. Zie www.MuseumbootdeSchokker.nl

Visserijbedrijf

In de Maas bij Lith ligt een woonboot en twee antieke vissersschepen. Hier heeft Theo van der Zanden als laatste, van vier generaties, zijn visserijbedrijf. Doordat de vangst op de rivierpaling, door

vervuiling van slijk en water niet meer is toegestaan, rookt en verkoopt hij nu alleen nog gekweekte paling en vist hij nog bij de stuw op witvis.

19. Lithsedijk / de Kao

De dijk ziet er hier heel anders dan het gedeelte in het centrum van Lith. Daar is er aan weerszijden bebouwing, die dicht op elkaar staat. Hier op dit deel is er maar aan één kant bebouwing. De rivierkant is niet bebouwd. Daardoor is er vanaf de dijk een mooi uitzicht op de Maas en op de overkant.

Die overkant hoorde vroeger bij Lith. Het gebied heet nog steeds 'Over de Maas'. In 1958 werd de Maas de grens tussen Noord-Brabant en Gelderland en kwam Over de Maas aan de Gelderse kant te liggen.

De bomen langs de Maas, de bakbomen, zijn pas later geplaatst, om de vaargeul zichtbaar te houden bij hoog water.

20. De Wieger

De Wieger ligt hier statig op de hoge Lithsedijk met een ver open gezicht over de Maas en de Gelderse uiterwaarden.

Hier, in dit prachtige dijkhuis, werd Hendrik Wieggersma in 1891 geboren als tweede kind en oudste zoon van huisarts Jakob Wieggersma. Zij inspireerden Antoon Coolen tot het schrijven van het boek *Dorp aan de rivier*. Het huis, thans een rijksmonument, is gebouwd in 1686 en is daarmee het oudste huis van Lith. Het heeft vele renaissance elementen. Hoog in het bovendeel treft u een gerestaureerd medaillon van een onbekend persoon aan. Rechts naast de Wieger

ziet u het oude koetshuisje van de Wieger, dat thans wordt verhuurd als vakantiehuisje/ studio.

21. Janssen Booten

De firma N.V. Janssen Booten was een beurtvaartrederij die in 1877 werd opgericht en vanuit Lith en later vanuit Venlo opereerde. Net als vergelijkbare bedrijven vervoerde Janssen Booten passagiers, vracht en vee, meest op gezette tijden langs vaste routes en daarmee kon het tot het openbaar vervoer gerekend worden. Naast beurtvaart en lijndiensten was het bedrijf ook actief in het goederenvervoer. De rederij moet over een aanzienlijk aantal schepen hebben beschikt, enkele tientallen op het hoogtepunt, en daarmee kan het tot de grotere transportondernemingen gerekend worden. Daarnaast was het bedrijf vanaf 1923 actief in het busvervoer en vier jaar daarna in het vervoer met vrachtwagens. Het belang van met name het laatste nam gaandeweg toe: in 1934 had de onderneming al 42 vrachtwagens rijden. Zoals zoveel branchegenoten transformeerde de onderneming tot transportbedrijf in de tegenwoordige zin van het woord. Het ging Janssen-auto heten, en begin deze eeuw Janssen1877. Kort voor de Tweede Wereldoorlog werd de autobusdienst afgestoten. Hieruit ontstonden de huidige grote Lithse busondernemingen Maaskant Reizen en Ruijs Reizen. Janssen verhuisde het hoofdkantoor naar Venlo en niet lang na de oorlog schakelde men geheel over op het wegtransport. De schepen werden verkocht of voor de sloop afgevoerd, in de jaren zeventig de laatste. Alleen de afgebeelde Janssen 57 is, als cementschip, nog tot 1999 in de vaart geweest.

Het kunstwerk de Dijkstoel is in de jaren '90 geplaatst door Waterschap De Maaskant, ter gelegenheid van de voltooiing van de toenmalige dijkverzwaring. Sinds de 17e eeuw werd in het Midden-Nederlandse rivierengebied de term "dijkstoel" gebruikt in de betekenis van: een bestuurscollege, bestaande uit dijkgraaf en heemraden. Met andere woorden:

het dagelijks bestuur van een waterschap. Zo had Lith vanouds Den Dijkstoel van den Hogen Lithsen Maasdijk. Ook de colleges van dijkgraven en heemraden van de naburige oude waterschappen Het Hoog en Het Laag Hemaal, en de Polder van Empel en Meerwijk werden "dijkstoel" genoemd.

Route:

Ter hoogte van het Schuurkerkpad gaan we linksaf richting Maas en Veerpont.

22. Veerpont

We zien hier het pontveer dat Lith verbindt met het Land van Maas en Waal. Die veerverbinding bestaat al eeuwenlang, zeker sinds de middeleeuwen. Toen waren er ook meer veerverbindingen vanuit Lith, bijvoorbeeld naar Heerewaarden en Tiel. Die verbindingen werden onderhouden met kleine bootjes, waarop hoogstens een kar of een handvol mensen pasten. Dat is wel een heel verschil met tegenwoordig. Op een oude afbeelding is het veerbootje op de rivier bij Lith te zien. We zien twee veerlieden die het veerbootje bomen (met lange stokken voortduwen); er zijn vijf of zes passagiers, waaronder een ruiter te paard.

TIP: Stap op het pontveer en laat je voor ongeveer twee euro op en neer varen over de Maas (blijf even aan de Gelderse kant en geniet van het geweldige uitzicht).

Je krijgt van daaruit een prachtig gezicht op de stuw en de sluizen en je ziet vanaf het pontveer, waarom Lith (met z'n lange lintbebouwing) dorp aan de rivier wordt genoemd.

Route:

Komende vanaf het Veer zien we vanaf de Veerweg links langs de Maas het Jaagpad.

23. Jaagpad

Toen er nog geen motoren waren om schepen voort te bewegen, was men genoodzaakt om schepen te trekken. Met de hand of met een paard. Daarom was er een pad, waarop

mensen en paarden konden lopen bij het voorttrekken van een schip. Zo'n pad heet een jaagpad.

Verder terug in de tijd waren de Romeinen hier. In die tijd stroomde het water van de Waal vrijelijk in de Maas en andersom. Daarom was dit een zeer strategisch gebied, want van hieruit kon je zowel de scheepvaart op de Maas, als die op de Waal controleren. In de Lithse Ham zijn talloze Romeinse vondsten gedaan, waaronder een indrukwekkende tempel. Ook aan de andere kant van de rivier, in het gebied dat 'Over de Maas' heet, is veel Romeins materiaal gevonden, waaronder een complete rivierboot. De Romeinse Fietsroute, waarvan we hier een bord zien, voert langs diverse bijzondere plekken met een Romeins verleden. Leuk om een volgende keer te doen!

Route:

Volg de Veerweg tot aan de trap aan de rechterzijde. (Rolstoelhouder neemt het eerste pad op de Veerweg en gaat op de dijk links en weer links)

24. Snoekplein

Bij de realisering van het Snoekplein werd een verbinding gemaakt met de Veer- en de Graftweg. Rijkswaterstaat eiste dat de geplande trap bij hoog water geen belemmering voor de waterstroming mocht zijn. Vandaar heeft Lith als enige een ophaaltrap langs de Maas. Waterschap Aa en Maas heeft een drinkpunt aangelegd voor de vele toeristen. De Snoek Moira, die destijds vanuit de wiel over de dijk in de Maas sprong, kreeg op dit knusse pleintje terecht een dominante plek.

Route:

Op het einde van het plein links de dijk op.

25. Synagogepad

Aan uw rechterkant ziet u het Synagogepad. In 1808 telde de Joodse gemeente Lith, waartoe ook Alem, Kessel en Lithoijen behoorden, 47 leden. Dat was groot genoeg om over een eigen synagoge te kunnen beschikken. Tien jaar later was het zo ver: hier, vlakbij het Synagogepad, werd voor 320 gulden een woonhuis aangekocht en ingericht als synagoge. Voortaan kon dus in Lith sjoel worden gehouden. In 1821 werd deze synagoge een bijkerk van de ringsynagoge in Oss. Omdat het aantal leden van de Joodse gemeente begin 20e eeuw snel was gedaald, werd de synagoge in 1914 gedeeltelijk gesloopt en verbouwd tot winkel annex woonhuis. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was er het bureau van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd in ondergebracht.

Route:

Volg links de dijk.

26. Dijkpad

Op de verstilde plek achter de huidige protestantse kerk zijn in het grasveld, dankzij een bijzondere bestrating, de contouren te zien van de fundamenteën van het oude kerkje. Op 14 januari 1945 werd het getroffen door een V1 met fatale gevolgen, ook voor de hervormde pastorie. Al in de 12e eeuw stond hier een Romaanse kerk, toegewijd aan Sint-Lambertus. Het bedehuis kreeg in de 15e eeuw een gotische opvolger. In 1671, toen Lith deel ging uitmaken van

de Republiek der Verenigde Nederlanden, moesten de katholieken de kerk afstaan aan de protestanten. Die lieten na verloop van tijd het kerkschip slopen; met hun geringere aantal hadden zij genoeg aan het koor en de zijbeuken. Na de komst van de Fransen kregen de Lithse katholieken in 1800 de kerk terug.

Maar het gebouw was voor hen te klein en zodanig verwaarloosd en vervallen dat zij het in 1809 weer overdroegen aan de protestantse gemeente. Na de verwoesting van de kerk in 1945 werden drie maanden lang protestantse kerkdiensten gehouden bij de zusters Franciscanessen van het Gertrudisgesticht, en later enkele jaren in de nieuwe hervormde pastorie. De geallieerden gebruikten een deel van het puin van de kerk voor wegverharding. Met de nog intacte handvorm- en tufstenen is de Mariakapel aan de Mr van Coothstraat gebouwd. De huidige protestantse kerk staat op het hoogste punt van Lith (11 meter +NAP). Het is een zaalkerk in de stijl van de Bossche School, is gebouwd in 1953, naar een ontwerp van J.H. Epen. Aannemer was de firma Goesten uit Kerkdriel, voor f 47.200,- (€ 22.500,-) Voorafgaand aan de bouw werd archeologisch onderzoek verricht naar met name de Romaanse kerk die op deze plek stond. Sinds 1991 staat in de kerk een orgel van de firma Van Vulpen, overgenomen van de hervormde kerk van Rotterdam-Katendrecht.

Route:

Ga links de weg op en sla links af de Veerweg in. Let op verkeer!

27. Uitkijkpunt Veerdam

Dit uitkijkpunt is gemaakt in verband met de realisering van de Prinses Maxima Sluis in 2002. Van hieruit is het sluisen- en stuwcomplex goed te overzien. De eerste sluis werd in 1936 in gebruik genomen. Dat was in het kader van de Maaswerken, die een einde maakten aan de voortdurende wateroverlast in de Maaskant. De Maas is een regenrivier. Daardoor was de waterstand in de winter en het vroege voorjaar heel hoog en bestond er gevaar voor dijkbreuken. En dan werkte de Beerse Overlaat. In de zomer was de waterstand juist laag, vaak zo laag dat scheepvaart onmogelijk was. Daarom werden er stuwen in de Maas aangebracht. De stuw zorgde ervoor dat er altijd voldoende water in de Maas bleef

staan. Schepen konden de stuw niet passeren. Daarom zijn er schutsluizen gemaakt die schepen van het ene waterniveau naar het andere brengen.

Vlak het uitkijkpunt is een bankje te zien, dat staat bij een stukje klinkerbestrating. Dit is het restant van de veerdam. Die liep vroeger rechtdoor tot de Maas. Daar lag toen de veerpont. Toen de sluis en stuw in 1936 gerealiseerd waren, moest de plaats van de veerpont verlegd worden. De oude veerdam werd grotendeels verwijderd. Alleen dit kleine stukje bleef over.

Route:

Ga via het pad gaan we naar beneden en gaan op het Jaagpad rechts langs de Maas richting stuw.

28. Notariswoning

Als we iets verder naar rechts kijken, zien we achter de dijk een paar grote bomen staan. Die prachtige bomen horen bij de Notariswoning, een monumentaal herenhuis uit 1845 met klassieke versieringen van de gevel. Bij de woning horen de koetshuizen aan weerszijden.

29. Het stuw- en sluisencomplex

De stuw in Lith is de laatste van de zeven stuwen in de Maas voordat het water de zee bereikt. Het water heeft in Lith een verval van vier meter! Naast de stuw liggen twee sluisen. De eerste sluis bij Lith werd in 1936 in gebruik genomen. In 2002 werd officieel de tweede sluis in gebruik genomen, waarna het complex de naam Prinses Máxima Sluisen kreeg. De nieuwe sluis is niet zichtbaar vanaf de wal. De oude oorspronkelijke sluis is wel goed zichtbaar en

vormt een attractie voor toeristen. Hoewel de oude sluis al een aantal keer is vernieuwd, ziet deze er nog steeds zo uit als in de beginperiode, wat hem extra bijzonder maakt. De nieuwe sluis heeft een grotere capaciteit dan de oude sluis en is daardoor toegankelijk voor alle moderne scheepvaart. Bovendien werd de situatie bij Lith veiliger omdat de beroeps- en recreatievaart voortaan gescheiden geschut kunnen worden. Tegelijk met de nieuwe sluis is ook het nieuwe bedieningsgebouw in gebruik genomen. Dit bedieningsgebouw heeft het bestaande gebouw vervangen, omdat door het in gebruik nemen van de nieuwe sluis, ook de hoeveelheid apparatuur moest worden uitgebreid om de beide sluisen en de stuw te besturen. Bij het sluisen- en stuwcomplex ligt een Nuon waterkrachtcentrale (hec = hydro-elektrische centrale) en een vispassage.

Route:

U gaat dezelfde weg terug richting dorp en ga links bij wandelknooppuntpaal richting molen. Let op het verkeer!

30. Bergmolen Zeldenrust

De monumentale windmolen van Lith is een 'bergkorenmolen'. 'Berg' komt van de molenberg, waarop de molen staat. 'Koren' heeft betrekking op het feit, dat het hier een molen betreft, waarin graan werd gemalen. Er waren ook molens waarin olie geperst werd of papier gemaakt werd. Maar hier werd dus graan gemalen. In 1303 gaf de hertog van Brabant toestemming om een molen te bouwen in Lith. Dat vergde in die tijd een enorme investering. Daarom bepaalde de hertog dat alle inwoners van Lith en Lithoijen daar hun graan moesten laten malen. De inwoners van Lith trokken zich daar niks van aan, want zij vonden dat de hertog hier niks te vertellen had en dat de kerk van Luik hier de baas was. Hoe lang die eerste molen gestaan heeft, is niet bekend, maar wel zeker is, dat die molen op dezelfde plaats als de huidige molen gestaan heeft. De huidige molen werd in

1825 gebouwd en is een rijksmonument. De molen draait nog steeds regelmatig.

Route:

Ga bij de Molenstraat links en na 50 meter rechts.

31. Lith Oost

Tot na de Tweede Wereldoorlog strekte het agrarisch gebied zich uit tot in het dorpscentrum. Het Marktplein grensde vrijwel direct aan de akkers. De oorlog veroorzaakte grote woningnood en door de bevolkingsgroei sindsdien is die alleen maar gebleven. Daarom moesten er ook in Lith nieuwe woningen gebouwd worden. Daarvoor kwamen de nabij het dorp gelegen akkercomplexen De Hereneng en de Akkeren in aanmerking. Het plan voor het eerste deel van De Akkeren werd opgesteld door de Provinciale Planologische Dienst. In de jaren 70 werd het vervolg ontworpen door het bureau Croonen en door Landschapsarchitect Wil Thijsen uit Lith. Hij

ontwierp de groenstructuur door het hele plan heen waarin natuurlijk, net als in het andere deel van Lith, ook de Lithse padenstructuur duidelijk is te herkennen. Het laatste deel, Lith-Oost genoemd, werd recent gerealiseerd naar ontwerp van de stedenbouwkundige van de gemeente Oss.

32. Valkseweg / brug Valkappel

De Valkseweg is een heel oude verbindingsweg tussen Lith en Lithoijen. In de middeleeuwen stond er een boerderij ongeveer op de plaats van de huidige sportvelden. Deze boerderij werd Valkhof

genoemd naar de familie Valk die daar woonde. Naar die familie werd ook de Valkseweg genoemd.

Route:

Ga over de brug links de Valkseweg op en ga na 50 meter rechts via het pad het dorpsbos in.

33. Dorpsbos

Het Dorpsbos is tegelijk met de woonwijk De Liensvelden aangelegd als afronding van het dorp Lith aan deze zijde. Het plan voor het Dorpsbos is opgesteld door landschapsarchitect Wil Thijsen uit Lith. Hij ontwierp ook de grote vijver. Hierdoor heeft het dorp een mooie, natuurlijke rand gekregen die allerlei waardevolle dieren en planten herbergt.

Ga even op de bank bij de vijver zitten en geniet van de rust en het uitzicht.

Op de peilschaal, die ver boven het water uitsteekt, kunt u zien dat het water van de Beerse Overlaat in 1920 hier bijna 1 ½ meter hoger stond ten opzichte van het Marktpllein en de hoge paden in het dorp.

Route:

Volg pad tot Lithergraaf en ga rechts. Voor de sloot met brug gaan we bij de schutskooi links de Graftweg op.

34. Schutskooi

Het ijzeren bouwsel rechts is een schutskooi. Vroeger was er in elk dorp in deze streek wel een schutskooi te vinden. Een schutskooi was een voorziening waarin loslopend vee kon worden gestald. Oorspronkelijk waren het veelal met muren omgeven ruimten, voorzien van een ijzeren poort. Later werden het (smeed)ijzeren kooien, zoals deze.

Loslopend vee of vee dat zich op de openbare weg of het weiland van anderen bevond, werd opgebracht en in de schutskooi opgesloten. De eigenaar kon het dier ophalen, maar moest wel schutgeld betalen, afhankelijk van de tijd die het dier in de schutskooi had doorgebracht. Als er zich geen eigenaar aandiende, werd het dier na een vastgestelde termijn in het openbaar verkocht.

Tot ver in de negentiende eeuw was zo'n schutskooi zeker geen overbodige luxe. Er was nog geen prikkeldraad en de enige afscheiding tussen weilanden bestond uit een sloot (die in de zomer nog wel

eens droogviel) of een (meidoorn)haag. Ook werd er vee ingeschaard op de gezamenlijke weiden die buitendijks gelegen waren. In zulke omstandigheden ontsnapte een geit of koe gemakkelijk aan de aandacht en ging rondzwerven. De verbeterde afscheidingstechnieken hebben de schutskooien in de loop van de twintigste eeuw overbodig gemaakt.

Toch staan er nog meerdere in de omgeving. Dit exemplaar aan de Lithergraaf is zo'n 20 jaar geleden gerestaureerd. Het is gemaakt van ijzeren buizen en staat op een betonnen grondplaat. De schutskooi is een tastbare getuige van het vroegere agrarische gebruik.

Route:

Bij de Hertog Janstraat gaan we rechts, steken de Mr van Coothstraat over en nemen na 50 meter rechts het Engwijkpad.

35. Oude boerderijen langs het Engwijkpad

In dit deel van het Engwijkpad staan werkelijk prachtige oude boerderijen. Enkele van hen zijn zelfs rijksmonument. Enkele typen van boerderijen die u aantreft zijn:

De T-boerderij treft u aan bij huisnummer 14 (rijksmonument). Deze boerderij is net als het krukhuus een uit het hallenhuis voortgekomen Nederlands boerderijtype in een T-vorm dat hoofdzakelijk te vinden is in de riviergebieden.

Hallenhuis of hallenboerderij. Deze boerderij met huisnummer 12 is een boerderijtype waarbij het laag neerhangende dak wordt gedragen door ankerbalkgebinten. Van oorsprong is het hallenhuis een langgerekt, driebeukig gebouw met de deel in het midden en de stallen aan weerszijden.

Krukhuusboerderij of krukboerderij (rijksmonument) treft u aan

op nummer 8. Dit is een boerderijtype met een dwars geplaatst voorhuis. Vaak is dit voorhuis, het woongedeelte van een boerderij, bij een krukhuusboerderij van een verdieping voorzien. Voor de bedrijfsvoering is een krukhuus niet nodig, het is veelal een teken van welstand. Een krukhuusboerderij heeft de vorm van een liggende L (deurkruk). Een variant is het T-huis, dat de vorm van een liggende T heeft.

Route:

Op het einde van het Engwijkpad gaan we bij de T-splitsing links.

36. Engwijkpad

We passeren hier weer de blauwe lijn, die aangeeft tot hoe hoog het water in 1920 kwam. U ziet dat het woonpad nog net boven het water uitkwam. Dat was ook de functie van de woonpaden: zorgen dat je met droge voeten naar de burens kon lopen.

De woonpadenstructuur is typerend voor Lith en Lithoijen: alleen hier zijn deze eeuwenoude woonpaden te vinden. De dorpen bestonden vroeger uit afzonderlijke buurtjes, 'wijken' genoemd met elk hun eigen pad. Deze buurt was de Engwijk, gelegen aan het Engwijkpad. De Engwijk was genoemd naar het eeuwenoude akkercomplex De Eng, dat tussen deze wijk en de dijk lag. Tegenwoordig is de Eng helemaal volgebouwd. Aan het Engwijkpad is de oorspronkelijke structuur goed te zien: de boerderijen liggen met het woongedeelte aan het pad. Het stal-schuurgedeelte is naar de weg toe gekeerd. Aan de andere kant van het pad staan geen boerderijen. Daar lagen vroeger de moestuinen die bij de boerderijen hoorden. Die bleven zo lang mogelijk droog.

Route:

We verlaten het Engwijkpad en stoppen voor het Brugpad.

37. Pastoriestraat en Brugpad

We zijn nu in de Pastoriestraat aangekomen. Dit was vroeger een kerkpad dat vanaf het Engwijkpad naar de schuurkerk voerde. Toen stonden er nog geen huizen aan deze weg, die toen tussen de akkers door liep. Maar in 1855 was er een rampzalige overstroming die tientallen huizen vernielde. Voor de herbouw gingen men

op zoek naar een andere plek en men kwam uit op deze plaats. De huizen aan deze kant van de straat zijn allemaal in de jaren 1855-1865 gebouwd.

Bijzonder zijn de huizen aan het Brugpad. Hier werden de huizen

gebouwd op de traditionele manier: met het woongedeelte aan het pad en met de achterkant naar de weg. Het waren kleine boerderijtjes die hier gebouwd werden. De meeste bewoners konden zich geen koe veroorloven en hielden daarom een of enkele geiten. Daar komt de bijnaam van dit buurtje uit voort: het Sikkebuurtje.

Route:

We vervolgen onze route richting kerk.

38. Sint-Lambertuskerk

Op het Antoon Coolenplein staan we oog in oog met een belangrijk stuk kerkgeschiedenis van Lith. De neogotische Sint-Lambertuskerk, ontworpen door architect Caspar Franssen, kwam in 1900 gereed. Bijzonder zijn de gebrandschilderde ramen (van het atelier van F. Nicolas in Roermond), het orgel (van de Belgische orgelbouwer Loret), de beelden (van Hendrik van der Geld) en de overige elementen van het vrijwel intacte neogotische interieur. Al sinds de middeleeuwen is Lambertus de beschermheilige van de Lithse parochie. Dat heeft alles te maken met het feit dat de Kerk van Luik toen de baas was in Lith. Want Lambertus was ook de beschermheilige van het bisdom Luik.

Pal naast de Lambertuskerk staat een Heilig-Hartbeeld. Het werd in mei 1927 door de parochianen aangeboden aan pastoor Petrus van der Linden, die toen zijn zilveren priesterfeest vierde. Beeldhouwer August Falise was de maker. Op de sokkel lezen we: "Het Litsche volk aan Christus Koning".

Links van de Lambertuskerk staat de pastorie, gebouwd in 1841. Midden op het dak zien we een klokkentorentje. Dat staat er niet voor de sier, want het diende als klokkentoren voor de Waterstaatskerk, die in 1841 aan de pastorie vastgebouwd was. En ook vóór 1841 vormden de toenmalige pastorie en kerk aan de buitenkant één geheel.

De voorganger van de huidige parochiekerk dateert van 1841 en was een zogenoemde Waterstaatskerk. Want ingenieurs van Rijkswaterstaat waren de architecten van dit type kerken die in die jaren in meerdere plaatsen in Nederland zijn gebouwd. Deze kerk moest worden afgebroken vanwege de schade, veroorzaakt door diverse overstromingen van de Maas in de tweede helft van de 19e eeuw.

38. Antoon Coolenplein

Antoon Coolen (1897-1961), naar wie dit plein vernoemd is, werd vooral bekend van het boek over Lith, Dorp aan de rivier (geïnspireerd door het leven van Hendrik Wiegersma en diens vader). Anders dan het werk van de meeste streekromanschrijvers, werd dat van Antoon Coolen door literatuurcritici veelal positief ontvangen. Hij past daarmee meer in de traditie van Streuvels, het impressionisme. Coolens boek, Dorp aan de rivier, werd in 1958 door Fons Rademakers verfilmd. De film kreeg als internationale titel Village by the River. Rademakers zag zijn debuut meteen al bekroond met een nominatie voor de Gouden Beer in Berlijn en een Oscarnominatie voor de beste buitenlandse film

Route:

We gaan richting Markplein en de kiosk.

39. Markplein - kiosk

We zijn weer terug op het mooie Markplein. De blikvanger op het Markplein is de historische kiosk. Deze is ongeveer honderd jaar geleden geschonken door de pastoor van Lith ter gelegenheid van de oprichting van de harmonie, die hier regelmatig uitvoeringen geeft. De kiosk is in de jaren 70 gerenoveerd

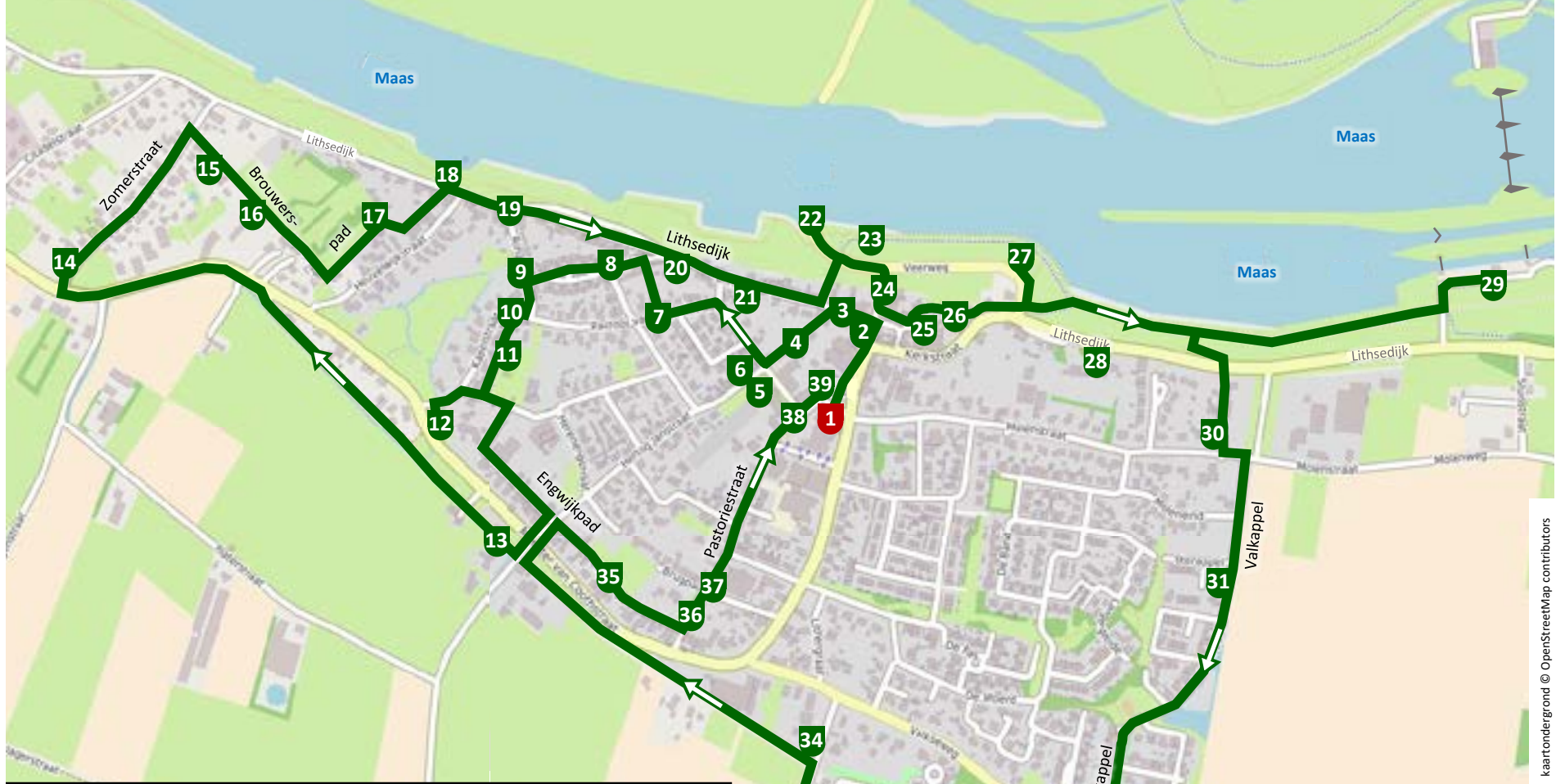
en staat er nog steeds stralend bij. Op de foto uit 1920 stond de kiosk rondom in het water van de Beerse Overlaat.

De wandeling is hierbij ten einde en we kunnen in de Snoeck, de thuisbasis van de vele Lithse verenigingen, onder het genot van koffie of iets anders nog even nagenieten. Van vele bezoekers aan Lith horen we zeggen: "We wisten niet dat dit dorp zo mooi is". Wij als Lithenaren weten dat al erg lang, maar we vinden het fijn dat wij middels deze wandeling het mooie van ons dorp met u hebben mogen delen.

Hopeluk zien we u oerunnere kerwer trug in jons Durp òn de revier!
Houdoe war!

kaartondergrond © OpenStreetMap contributors

Route 3

lengte ca 8,6 km

Startpunt: 1 De Snoeck, Marktplain 2 Oude Raadhuis 3 Lithsedijk 4 Schuurkerkpad 5 Pastoor van Hapertstraat 6 Voormalig klooster 7 Weesje 8 Wielzicht 9 De Kao 10 Peilschaal 11 Engwijkpad - Vrouwenstraat 12 Mariakapel 13 Graftweg 14 Zomerstraat 15 Brouwerspad

16 Voormalige brouwerij 17 Brouwerspad -bruggetje 18 Peilhuisje 19 Lithsedijk - De Kao 20 Huize De Wieger 21 Janssen Booten 22 Veerpont 23 Jaagpad 24 Snoekplein 25 Synagogepad 26 Dijkpad 27 Uitkijkpunt Veerdam 28 Notariswoning 29 Stuw- en sluiscomplex 30 Bergmolen Zeldenrust 31 Lith Oost 32 Brug Valkappel / Valkseweg 33 Dorpsbos 34 Schutskooi 35 Oude boerderijen Engwijkpad 36 Engwijkpad 37 Pastoriestraat en Brugpad 38 Antoon Coolenplein - Sint-Lambertuskerk 39 Marktplain - kiosk

Colofon

Organisatie en coördinatie:

Stichting Wandelpaden Lith e.o. – Noud Bongers
Heemkundekring Maasdorpen Lith – Barbara van Tuijl-van Kessel

Teksten:

Jos Cuijpers, Henk Buijks, Suzanne van Herwijnen en Noud Bongers

Foto's:

Archief Heemkundekring Maasdorpen Lith

Routekaarten:

Landschapsbeheer Oss - Hans Hamersma

Vormgeving en eindredactie:

Afdeling Vormgeving en Publicatie – Gemeente Oss
Stadsarchief Oss

Bent u geïnteresseerd in geschiedenis van Lith en de andere dorpen, dan kunt u lid worden van Heemkundekring Maasdorpen Lith. Neem daarvoor contact op met tel.nr: 0412-482216 of mail naar secr.heemkunde.lith@outlook.com.

Heemkundekring Maasdorpen in Lith heeft haar uiterste best gedaan om de auteurs van enkele geplaatste foto's te achterhalen. Het overgrote deel van de foto's is gemaakt door leden van onze Heemkundekring.

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting Wandelpaden Lith e.o. of de Heemkundekring Maasdorpen Lith.

stichting
wandelpaden lith e.o.

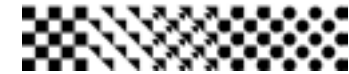

Grittles.
GRAFISCHE VORMGEVING

Landschapsbeheer Oss

stadsarchief oss

erfgoed brabant

ZUIDERWATERLINIE

OP
PAD
~ IN
LITH

CUIJPERS ADVIES
ERFGOEDDIENSTEN

ZUIDERWATERLINIE

